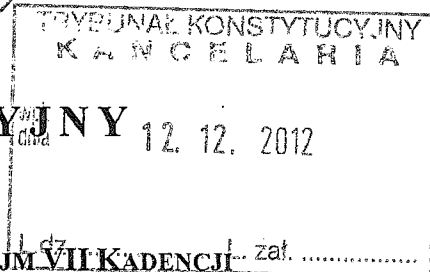


Warszawa, *12 grudnia* 2012 roku



TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

Wnioskodawca: GRUPA POSŁÓW NA SEJM VII KADENCJI - zał.
według załączonej listy
działająca przez wyznaczonego
przedstawiciela: posłankę Krystynę Łybacką

Organ, który wydał kwestionowany akt normatywny:
Minister Edukacji Narodowej

WNIOSEK

o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej przepisu pkt 10 załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz.U. Nr 97, poz. 624)

Niniejszym, działając w imieniu Grupy Posłów na Sejm VII Kadencji (*według załączonej listy*), na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 188 pkt 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej jako „Konstytucja” oraz art. 29 ust. 2 i 4, art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.), wnoszę o stwierdzenie, że:

- *pkt 10 załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz.U. Nr 97, poz. 624) jest niezgodny*

z art. 2, art. 47 oraz art. 51 ust. 1 i 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Do reprezentowania w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym Wnioskodawcy upoważniają posłankę Krystynę Łybacką.

- U Z A S A D N I E N I E -

I.

Przedmiot zaskarżenia

Przedmiotem zaskarżenia niniejszym wnioskiem jest przepis pkt 10 załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz.U. Nr 97, poz. 624), dalej jako „*pkt 10 załącznika*”.

Zaskarżony przepis pkt 10 załącznika stanowi, że: *„Na świadectwach szkolnych promocyjnych oraz świadectwach ukończenia szkoły, wydawanych uczniom z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, na drugiej stronie świadectwa odpowiednio nad „Wynikami klasyfikacji rocznej” i „Wynikami klasyfikacji końcowej” umieszcza się adnotację „uczeń/uczennica realizował(a) program nauczania dostosowany do indywidualnych możliwości i potrzeb na podstawie orzeczenia wydanego przez zespół orzekający działający w.....”, wpisując nazwę poradni psychologiczno-pedagogicznej, w której działa zespół, który wydał orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Adnotację taką umieszcza się również na arkuszach ocen uczniów nad tabelą w części dotyczącej wyników klasyfikacji w danym roku szkolnym”.*

Zgodnie z art. 71b ust. 1 zd. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 2004 Nr 256, poz. 2572 j.t. ze zm.), dalej jako „*Uso*”, kształceniem specjalnym obejmuje się dzieci i młodzież niepełnosprawne oraz niedostosowane społecznie wymagające stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Kształcenie to może być prowadzone w formie nauki w szkołach ogólnodostępnych, szkołach lub oddziałach integracyjnych, szkołach lub oddziałach specjalnych i ośrodkach, o których mowa w art. 2 pkt 5 *Uso*. W zależności od rodzaju niepełnosprawności, w tym stopnia upośledzenia umysłowego, dzieciom i młodzieży, o których mowa powyżej, organizuje się kształcenie i wychowanie, które stosownie do

potrzeb umożliwia naukę w dostępnym dla nich zakresie, usprawnianie zaburzonych funkcji, rewalidację i resocjalizację oraz zapewnia specjalistyczną pomoc i opiekę.

Z mocy art. 71b ust. 3 Uo, orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego albo indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania, a także o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych organizowanych zgodnie z odrębnymi przepisami wydają zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym w poradniach specjalistycznych. Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego określa zalecane formy kształcenia specjalnego, z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności, w tym stopnia upośledzenia umysłowego.

Z brzmienia zaskarżonego przepisu pkt 10 załącznika wynika, że odpowiednią adnotację o realizowaniu programu nauczania dostosowanego do indywidualnych możliwości i potrzeb na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego umieszcza się wyłącznie na świadectwach szkolnych wydawanych „uczniom z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim”. Wskazaną regulacją nie zostali objęci uczniowie określani w ustawie jako „niedostosowani społecznie”, którzy również realizowali program nauczania dostosowany do indywidualnych możliwości i potrzeb na podstawie orzeczenia wydanego przez zespół orzekający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Ustawa Uo nie definiuje żadnego z niezbędnych do interpretacji przepisu pkt 10 załącznika pojęć: „uczeń z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim” oraz „uczeń niedostosowany społecznie”.

Wnioskodawcy poddają w wątpliwość konstytucyjność przepisu pkt 10 załącznika poprzez naruszenie przez tę regulację zasady demokratycznego państwa prawnego oraz naruszenie prawa do ochrony prawnej życia prywatnego oraz do autonomii informacyjnej uczniów, którym wydawane są świadectwa szkolne promocyjne oraz świadectwa ukończenia szkoły z adnotacją o treści wskazanej w pkt 10 załącznika. Zdaniem Wnioskodawców, przepis pkt 10 załącznika jest niezgodny z art. 2, art. 47 oraz art. 51 ust. 1 i 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

II. Nie zgodność z art. 2 Konstytucji

Artykuł 2 Konstytucji stanowi, że Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej. Wskazana wyżej fundamentalna zasada ustrojowa Rzeczypospolitej Polskiej wyznacza elementy demokratycznego państwa prawa.

Trybunał Konstytucyjny podkreśla w swoim orzecznictwie, że „w razie zakwestionowania zgodności aktu normatywnego ze standardami demokratycznego państwa prawnego, skonkretyzowanymi i rozwiniętymi w odrębnych postanowieniach ustawy zasadniczej, podstawę kontroli konstytucyjności powinny stanowić, przede wszystkim, szczegółowe przepisy konstytucyjne”. Jednak, stanowisko to należy rozumieć w ten sposób, że przepisy szczegółowe nie wykluczają kontroli także z punktu widzenia fundamentalnych zasad. Uznana rolę zasad ogólnych jest bowiem ukierunkowanie interpretacji i stosowania przepisów szczegółowych (zob. wyrok TK z dnia 8 listopada 2001 r., sygn. P 6/2001, Dz.U. 2001 r. Nr 131 poz. 1478).

Trybunał Konstytucyjny wyprowadza z art. 2 Konstytucji szczegółowe zasady odnoszące się do elementów państwa prawa. W ocenie Wnioskodawcy, zaskarżony przepis pkt 10 załącznika narusza zasadę praworządności wynikającą z powołanego przepisu ustawy zasadniczej.

Zasada praworządności może być rozumiana w sposób formalny i oznacza wówczas zgodne z prawem funkcjonowanie państwa, tj. jego organów lub innych podmiotów działających w jego imieniu. Zasada praworządności w ujęciu formalnym wiąże się z zasadą działania organów państwowych wyłącznie w granicach i na podstawie prawa.

Omawiana zasada może też być rozumiana w sposób materialny i wówczas nie wystarcza tylko trzymanie się litery prawa przez organy państwa lub podmioty działające w jego imieniu, ale samo prawo powinno odzwierciedlać określone wartości (B. Banaszak, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa 2009, s. 33). Jest to wymóg

dotyczący samej treści norm prawnych. „*Nie każdy zatem porządek płynący z przestrzegania reguł jest dobry, lecz tylko ten, w którym treść przestrzeganych reguł jest dobra*” (tamże). Z zasady praworządności w materialnym ujęciu wynika, że prawodawca winien stanowić takie normy, które odpowiadają katalogowi wartości konstruowanych na podstawie kryteriów aksjologii prawa bądź też na podstawie kryteriów pozaprawnych (moralnych, etycznych, prawnonaturalnych). Ustawodawca winien zatem stanowić normy potrzebne, kierując się przy tym uzasadnionym celem ich wprowadzenia.

System oświaty ma na celu realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju. Zgodnie z art. 1 pkt 4 Uo, system oświaty zapewnia w szczególności dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej. Ponadto, pkt 5 artykułu 1 wskazuje, że system oświaty zapewnia możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami.

Dziecko spełniające obowiązek szkolny otrzymuje świadectwo ukończenia poszczególnych klas danej szkoły. Niewątpliwie, świadectwo szkolne nie jest orzeczeniem czy decyzją administracyjną, ani żadnym innym rozstrzygnięciem organu władzy publicznej. Świadectwo szkolne stanowi dokument potwierdzający przebieg nauczania, stwierdzający uzyskaną przez ucznia ocenę wyników pracy, sprawdzianu i egzaminów. Treść świadectwa nie kształtuje sytuacji prawnej dziecka. Świadectwa wydawane są w celu urzędowego stwierdzenia okoliczności ukończenia nauki w danej klasie lub w szkole danego typu i uzyskania określonych ocen klasyfikacyjnych. Potwierdza to treść art. 11 ust. 1 Uo, zgodnie z którym, świadectwa wydawane przez uprawnione do tego szkoły są dokumentami urzędowymi.

Z uwagi na przymiot dokumentu urzędowego, świadectwa i dyplomy szkolne, mogą przede wszystkim pełnić rolę środka dowodowego w postępowaniu sądowym lub administracyjnym. Przedstawienie dokumentu świadectwa szkolnego jest wymogiem formalnoprawnym w

różnego rodzaju sytuacjach życia społecznego ucznia. Absolwenci szkół wielokrotnie po jej ukończeniu posługują się otrzymanym świadectwem w różnych sytuacjach, począwszy od ubiegania się o przyjęcie do wyższej szkoły, po proces rekrutacji do pracy, czy też nabór na dane stanowisko, czy do pełnienia funkcji. W praktyce oznacza to, że absolwenci szkół, którzy realizowali program nauczania dostosowany do indywidualnych możliwości i potrzeb na podstawie orzeczenia wydanego przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej ze względu na stwierdzenie upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim – zmuszeni są do posługiwania się świadectwem wyróżniającym ich spośród ogólnej grupy absolwentów. Na pierwszy rzut oka dla uczniów, których dotyczy przepis pkt 10 załącznika, oznacza to nierówne szanse np. w toku rekrutacji do pracy.

W ocenie Wnioskodawców, objęcie dzieci i młodzieży kształceniem specjalnym jest uzasadnione z punktu widzenia celów systemu oświaty. Jednak, sam obowiązek umieszczania na świadectwach szkolnych adnotacji o objęciu uczniów kształceniem specjalnym nie znajduje takiego uzasadnienia. Stosowanie regulacji przepisu pkt 10 załącznika nie odnosi żadnych skutków w zakresie dążenia do osiągnięcia celów systemu oświaty wskazanych w art. 1 Uo, a zarazem budzi wątpliwości z punktu widzenia zgodności z gwarancjami konstytucyjnymi wynikającymi z art. 47 oraz art. 51 Konstytucji (o czym poniżej). Umieszczenie informacji ściśle osobistej na dokumencie świadectwa szkolnego jakim uczeń posługuje się w przeróżnych okolicznościach, poprzez drogę edukacji, aż do czasu poszukiwania zatrudnienia nie jest instrumentem nieodzownym do zapewnienia prawidłowego tworzenia dokumentacji przebiegu nauczania, bowiem cel taki może być osiągnięty w inny sposób.

Według Wnioskodawców, wprowadzenie do systemu oświaty gwarancji możliwości pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie, zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami jest jak najbardziej pożądane. Objęcie ucznia kształceniem specjalnym wprost dąży do tego celu, gwarantując mu wyrównanie szans w zdobywaniu wykształcenia odpowiednio do wieku i osiągniętego rozwoju. Natomiast, sam obowiązek umieszczania adnotacji o treści wskazanej w pkt 10 załącznika na świadectwach szkolnych promocyjnych, a zwłaszcza na świadectwach ukończenia szkoły, wydawanych

uczniom z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim jest obowiązkiem nie znajdującym uzasadnienia w dążeniu do osiągnięcia celów systemu oświaty, czy też w kryteriach aksjologii prawa, a tym bardziej w świetle kryteriów pozaprawnych (moralnych, czy etycznych). Umieszczenie tego typu adnotacji na świadectwie szkolnym jest uważane przez część społeczeństwa za swego rodzaju stygmatyzację.

Z tego powodu, należy uznać, że wskazana regulacja pkt 10 załącznika nie mieści się w ramach wynikających z materialnej zasady praworządności. Obowiązek umieszczania adnotacji o treści wskazanej w pkt 10 załącznika na świadectwach szkolnych nie jest konieczny do osiągnięcia celów ustawy Uso. W istocie, obowiązek ten zaprzecza celom ustawy Uso, m.in. poprzez utrudnienie uczniom wyboru zawodu i kierunku kształcenia oraz przyczynienie się do ich nierównego traktowania na rynku pracy.

Obowiązek wynikający z pkt 10 załącznika w swych konsekwencjach poddaje w wątpliwość realizację celów ustawy Uso w stosunku do uczniów objętych kształceniem specjalnym, a nadto powoduje zbyt dużą uciążliwość dla adresatów norm Uso, których konsekwencje umieszczania adnotacji dotyczą. Umieszczenie adnotacji zgodnej z zaskarżonym przepisem skutkuje szeregiem zbędnych niedogodności i utrudnień w życiu społecznym absolwentów szkół, którzy realizowali program kształcenia specjalnego.

Należy pamiętać, iż konsekwencją obowiązywania zasady praworządności jest istnienie prawnej reglamentacji działalności prawodawcy (por. B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 57). Oznacza to, iż prawodawca, by ustanowić określony akt normatywny, musi posiadać ku temu racjonalny cel, który będzie stanowił uzasadnienie wprowadzanych do porządku prawnego zmian. Brak celu, jego nieracjonalność, lub zastosowanie złych środków, oprócz tego, że skutkują naruszeniem klauzuli proporcjonalności, stanowią także obrazę zasady praworządności. Ustawodawca w takim przypadku działa w sposób nieuzasadniony, nieracjonalny i arbitralny, przekraczając ramy wyznaczonych mu kompetencji. Tego typu działania, wyrastające poza ramy uprawnień, pozbawione są legitymacji i są tym samym nieuprawnione.

Wnioskodawcy podnoszą, iż przepis pkt 10 załącznika we wskazanym zakresie jest niezgodny z materialnie pojętą zasadą praworządności (art. 2 Konstytucji). Naruszenie art. 2 Konstytucji polega na zastosowaniu nieadekwatnego i zbyt restrykcyjnego środka w stosunku do celu, jaki chce osiągnąć prawodawca. Delegalizuje to działania prawodawcy i w konsekwencji stanowi obrazę zasady legalizmu będącą elementem demokratycznego państwa prawnego.

III.

Niezgodność z art. 47 Konstytucji oraz z art. 51 ust. 1 i 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji

Konstytucja chroni życie prywatne jednostek. Gwarantuje to art. 47 Konstytucji, zgodnie z którym *„Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”*. Autonomia informacyjna (art. 51 Konstytucji) jest jednym z elementów prawa do prywatności w szerokim, przyjętym w art. 47 Konstytucji, tego słowa znaczeniu.

Według art. 51 ust. 1 Konstytucji, *„Nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby”*. Art. 51 ust. 2 Konstytucji chroni jednostki wprowadzając zakaz wkraczania przez władze publiczne w ich autonomię informacyjną w sposób zbędny z punktu widzenia standardów demokratycznego państwa prawa. Zatem, ani względy celowości, ani też wygoda organu władzy publicznej nie uzasadniają naruszenia autonomii informacyjnej. Zgodnie z powołanym przepisem, jej naruszenie może nastąpić wyłącznie, jeżeli jest to *„konieczne w demokratycznym państwie prawnym”*. Ponadto, obowiązek ujawnienia informacji osobowych może wynikać wyłącznie z ustawy.

W wyroku z dnia 19 lutego 2002 r. Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił, iż autonomia informacyjna (art. 51 Konstytucji) oznacza prawo do samodzielnego decydowania o ujawnianiu innym informacji dotyczących swojej osoby, a także prawo do sprawowania kontroli nad takimi informacjami, jeśli znajdują się w posiadaniu innych podmiotów (wyrok TK z 19 lutego 2002 r., sygn. U 3/01, OTK ZU Nr 1/2002, poz. 3).

Doniosłość prawa do prywatności stanowi o niedopuszczalności naruszenia tego prawa nawet w ustawach wydawanych w stanie wojennym i wyjątkowym, które mogą ograniczać inne prawa przyznane Konstytucją (art. 233 ust. 1 Konstytucji).

Konstytucja używając formuły „informacji dotyczących osoby”, wskazuje, że informacja uzyskuje swój osobowy charakter od momentu kiedy możliwe jest ustalenie na jej podstawie tożsamości konkretnej osoby, której dotyczy. Niewątpliwie, umieszczenie na świadectwie szkolnym adnotacji o realizacji programu kształcenia specjalnego w związku z upośledzeniem umysłowym ucznia stanowi informację osobową. Z tego względu, w ocenie Wnioskodawcy należy zbadać, czy przepis pkt 10 załącznika w sposób arbitralny i nieuzasadniony nie ingeruje w autonomię informacyjną uczniów, a potem absolwentów.

Przede wszystkim należy zauważyć, iż obowiązek ujawnienia informacji osobowej określonej w pkt 10 załącznika został nałożony w przepisach aktu rangi podustawowej. Zdaniem Wnioskodawców stanowi to o niezgodności tej regulacji z art. 51 ust. 1 Konstytucji, który wyraźnie zastrzega rangę ustawy dla wszelkich ograniczeń autonomii informacyjnej. Ingerencja w prywatność musi mieć na uwadze jej ochronę jako dobra konstytucyjnie strzeżonego. Niedopuszczalne jest przy tym pomijanie zasad konstytucyjnych, wskazujących na granice dozwolonej ingerencji w prywatność. Obowiązek ujawnienia informacji o sobie może być dokonany tylko w ustawie i tylko w granicach zgodnych z konstytucyjną zasadą proporcjonalności.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotu zaskarżenia, należy zauważyć, iż obowiązek ujawnienia informacji o realizacji programu nauczania dostosowanego do indywidualnych możliwości i potrzeb ucznia ze względu na jego upośledzenie umysłowe nie wynika z ustawy Uso, ani z żadnego innego aktu rangi ustawowej. Obowiązek ten, bez podstawy prawnej, w tym bez upoważnienia zawartego w delegacji ustawowej – został nałożony na adresatów w zaskarżonym rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz.U. Nr 97, poz. 624). Z tego powodu Wnioskodawcy zarzucają regulacji pkt 10 załącznika istotne naruszenie art. 51 ust. 1 Konstytucji.

Ponadto, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, wkroczenie w prywatność (naruszenie autonomii informacyjnej), aby mogło być uznane za zgodne z Konstytucją musi być niezbędne w demokratycznym państwie prawnym (art. 51 ust. 2 Konstytucji), a ponadto konieczne dla osiągnięcia wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji celów. Wyłącznie te cele uzasadniają naruszenie praw i wolności jednostki. O ile jednak naruszenie autonomii informacyjnej będzie uzasadnione z punktu widzenia przesłanek zawartych w art. 31 ust. 3 Konstytucji, to takie naruszenie musi być środkiem najmniej dotkliwym dla osoby, której wolność lub prawo doznaje ograniczenia.

„Norma wysłowiona w art. 51 ust. 2 Konstytucji nie ma charakteru całkowicie samodzielnego. Wprawdzie ustrojodawca wskazał w powołanym przepisie *expressis verbis* na ograniczenie możliwości arbitralnego kształtowania zakresu informacji o obywatelach pozyskiwanych przez władze publiczne w ustawodawstwie zwykłym i podkreślił wymóg niezbędności takiego ograniczenia, oceniany wedle standardów obowiązujących w demokratycznym państwie prawnym, nie określił jednak katalogu interesów (wartości) konstytucyjnie chronionych, które – jego zdaniem – mogą być stawiane na szali w procesie oceny dopuszczalności takiego rozwiązania. W tym zakresie konieczne jest odwołanie się do ogólnej regulacji art. 31 ust. 3 Konstytucji, zgodnie z którym ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.” (wyrok TK z 17 czerwca 2008 r., sygn. akt K 8/04, OTK Seria A rok 2008 Nr 5 poz. 81).

Wnioskodawcy nie dostrzegają żadnego, spośród wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji, uzasadnienia dla ograniczenia sfery prywatności i autonomii informacyjnej uczniów z upośledzeniem umysłowym poprzez umieszczanie na świadectwach szkolnych adnotacji o objęciu kształceniem specjalnym. Ujawnianie na zewnątrz – w stosunku do szerokiego grona osób trzecich – ww. informacji nie przyczyni się w żaden sposób, w ocenie Wnioskodawców, do bezpieczeństwa lub porządku publicznego, ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, czy też wolności i praw innych osób. Odwołanie się do

katalogu interesów szczególnie chronionych nie sanuje w tym wypadku niekonstytucyjności regulacji pkt 10 załącznika.

Zaskarżona regulacja nie spełnia również wymogu niezbędności ograniczenia autonomii informacyjnej ucznia, jak tego wymaga art. 51 ust. 2 Konstytucji. „Normatywne wyodrębnienie, ustanowienie w art. 51 ust. 2 Konstytucji odrębnego zakazu – ułatwia dostrzeżenie takiego wkroczenia i upraszcza przedmiot dowodu, iż takie wkroczenie nastąpiło. Przedmiotem dowodu staje się wtedy bowiem tylko to, czy pozyskiwanie informacji było konieczne, czy tylko «wygodne» lub «użyteczne» dla władzy”. (wyrok TK z dnia 17 czerwca 2008 r., sygn. akt K 8/04, OTK Seria A rok 2008 Nr 5, poz. 81) Obowiązek umieszczania na świadectwach szkolnych adnotacji o treści zgodnej z zaskarżonym przepisem wydaje się być jedynie wygodą władzy publicznej, która wymyka się w tym wypadku spod kontroli. Organy administracji publicznej, w tym organy systemu oświaty mają bowiem dostęp do informacji o realizacji przez ucznia programu kształcenia specjalnego poprzez inne formy i nośniki informacji. Ujawnianie informacji osobistej na świadectwie szkolnym nie jest konieczne dla pozyskania przez inne szkoły i placówki oświatowe, kuratoria oświaty itd. wiedzy o fakcie objęcia ucznia programem nauczania dostosowanym do indywidualnych możliwości i potrzeb na podstawie orzeczenia wydanego przez zespół orzekający w poradni psychologiczno-pedagogicznej – ze względu na jego upośledzenie umysłowe.

Podsumowując, zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, ocena zachowania przez ustawodawcę zwykłego zasady proporcjonalności w aspekcie możliwości ograniczenia autonomii informacyjnej jednostki może i powinna być przeprowadzana na podstawie – współstosowanych – przepisów art. 51 ust. 2 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji. Poza koniecznością wskazania interesu mieszczącego się w katalogu zawartym w art. 31 ust. 3 Konstytucji, przesłanką legalności wkroczenia w zakres autonomii informacyjnej jednostki jest stwierdzenie, że wprowadzona regulacja ustawodawcza jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków (zasada przydatności), jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest powiązana (zasada konieczności), a jej efekty pozostają w proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela (zasada proporcjonalności w ścisłym tego słowa znaczeniu; zob. np. wyrok TK w sprawie sygn. K 4/04; por. także wyrok TK z 3 października 2000 r., sygn. K. 33/99, OTK ZU nr 6/2000, poz. 18).” (tamże). W

przypadku zaskarżonego przepisu – wkroczenie przez ustawodawcę w sferę chronionej konstytucyjnie autonomii informacyjnej ucznia jest nie tylko nielegalna (wprowadzona w akcie rangi podstawowej), ale również nieprzydatna, niekonieczna a w efekcie zbędna i krzywdząca dla jednostek, których dotyczy. Efekty tej regulacji są niewspółmierne do konsekwencji wynikających stąd dla uczniów otrzymujących świadectwa promocyjne lub świadectwa ukończenia szkoły. W istocie rzeczy bowiem, ujawnianie informacji osobowej wrażliwej w tym sensie, że dotyczy stanu zdrowia ucznia i ma wpływ na jego relacje z otoczeniem w różnych sferach życia jest instrumentem niezwykle dotkliwym w swych skutkach i z tego powodu nieproporcjonalnym do założonego celu. W opinii publicznej niejednokrotnie można spotkać się z negatywnym odniesieniem do osób upośledzonych umysłowo.

W zakresie analizy dopuszczalnego stopnia ingerencji w autonomię informacyjną, warto zwrócić uwagę na regulację odnoszącą się do tzw. danych wrażliwych. Zgodnie z przepisem art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. 2002 Nr 101, poz. 926 j.t. ze zm.), zabrania się przetwarzania danych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność wyznaniową, partyjną lub związkową, jak również danych o stanie zdrowia, kodzie genetycznym, nałogach lub życiu seksualnym oraz danych dotyczących skazań, orzeczeń o ukaraniu i mandatów karnych, a także innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym. Przepis art. 27 ust. 2 ustawy o ochronie danych osobowych określa sytuacje, w których dopuszczalne jest przetwarzanie takich danych.

Za dane wrażliwe, o których mowa w ustawie o ochronie danych osobowych należy uznać dane dotyczące stanu zdrowia uczniów, w tym dane wynikające z orzeczeń i opinii, o których mowa w art. 71b ust. 3 – 3b Uo (tj. informacje o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na określony w tym orzeczeniu lub opinii rodzaj niepełnosprawności lub niedostosowanie społeczne). Ustawodawca winien zatem przywiązywać szczególną uwagę do rozważnego stanowienia przepisów dopuszczających ujawnienie tych informacji na zewnątrz, zwłaszcza bez zgody zainteresowanego.

IV. Podsumowanie

Uwzględniając fakt, że analizowany przepis pkt 10 załącznika został zawarty w przepisach rangi podustawowej oraz regulacja ta nie jest konieczna do osiągnięcia założonych celów, zaś jednocześnie regulacja ta jest środkiem nad wyraz dotkliwym dla uczniów, których autonomia informacyjna doznaje ograniczenia – w ocenie Wnioskodawców analizowany przepis pkt 10 załącznika jest niezgodny z art. 47 Konstytucji oraz art. 51 ust. 1 i 2 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Ponadto, pkt 10 załącznika budzi również wątpliwości z punktu widzenia zgodności tego przepisu z materialnie rozumianą zasadą praworządności, tj. art. 2 Konstytucji.

Z uwagi na powyższe, wnoszę jak na wstępie.

Załączniki:

- 1) Lista Grupy Posłów na Sejm VII Kadencji – Wnioskodawców,
- 2) 4 egzemplarze wniosku wraz z załącznikami.